

© SBPV, "ZOC2", VeBeS, BLL, KMBS, VOP.	1. LEIDERSCHAP 1. Visie 1. Toegankelijke samenleving	P.E: J.de Smedt	1 / 24
---	---	------------------------	---------------

Ontwerp: 25/04/13	VEOMT : 16/05/2013 SBPV : 17/05/2013 VeBeS : 17/05/2013 BLL : 22/05/2013 KMBS /VOP: 22/06/2013	Geldig vanaf:
-------------------	--	---------------

Op weg naar excellentie in het realiseren van een inclusieve samenleving. VISIE-NOTA over toegankelijkheid als essentiële kans op inclusie.

Inleidend.

Excellent bijdragen tot een betere samenleving voor personen met een handicap veronderstelt een heldere, onderbouwde en inspirerende grondvisie.

Hier is een grondvisie nodig:

- op rechten van de persoon met een handicap meer in het bijzonder op participatie aan de samenleving.
- op toegankelijkheid.
- op toegankelijkheidsadvies.
- op excelleren en kwaliteitszorg.

Als beginsel dient hier gesteld dat hedendaags vigerende, internationale en als gezagsvol aanvaarde kaders worden gehanteerd komende uit

- het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een beperkingⁱ
- begrippen gehanteerd door het ICFⁱⁱ
- diverse statements, teksten en uitgaven van erkende en gezagsvolle toegankelijkheidsbureau'sⁱⁱⁱ in Vlaanderen.
- Een kwaliteitsmodel voor exellente organisaties gezagsvol in Europa en in Vlaanderen (E.F.Q.M.-model^{iv})

1. Visie participatie van de persoon met een handicap.

1.1. Persoon met een handicap

We hebben het hier over de situatie in Vlaanderen, gelegen in België die het VN-verdrag inzake de rechten van mensen met een beperking heeft geratificeerd.

Dit betekent dat we vertrekken vanuit het **burgerschapmodel**: het burgerschapsmodel is een inclusief sociaal model, dat de klemtoon legt op de mogelijkheden, de individuele vaardigheden, de persoonlijke autonomie en de sociale solidariteit. Bij de vertaling van deze sleutelementen naar de voorwaarden voor een maximale realisatie van de kwaliteit van het leven dringen zich een aantal vaststellingen op.

De ratificering van het VN-verdrag had als gevolg dat reeds sinds het begin van de beleidsperiode 2010-2014 in Vlaanderen een politiek gevoerd wordt in de lijn van dit verdrag en de implementatie ervan. Alle maatschappelijke dynamiek dient te vertrekken van

© SBPV, "ZOC2", VeBeS, BLL, KMBS, VOP.	1. LEIDERSCHAP 1. Visie 1. Toegankelijke samenleving	P.E: J.de Smedt	2 / 24
---	---	-----------------	--------

Ontwerp: 25/04/13	VEOMT : 16/05/2013 SBPV : 17/05/2013 VeBeS : 17/05/2013 BLL : 22/05/2013 KMBS /VOP: 22/06/2013	Geldig vanaf:
-------------------	--	---------------

het gelijke kansen beleid dat ook "handicap" als één van de thema's opnam.
Het Vlaams gelijke kansen beleid hanteert hierbij de OCM methode^v.
In het kader van het Gelijke Kansen beleid en de heeft de Minister van Gelijke Kansen dan ook het initiatief genomen om een indicatorenset te laten ontwikkelen die op een aantal belangrijke levensdomeinen de maatschappelijke positie en participatie van mensen met een beperking in kaart brengt en in een monitoringsysteem opvolgbaar maakt. Dit sluit aan bij het engagement om in uitvoering van het VN-verdrag inzake de rechten van mensen met een beperking (IVRPH) werk te maken van de studie en opvolging van de volwaardige deelname van deze groep in de samenleving.
Men wil dus de maatschappelijke positie van mensen met een beperking monitoren.

Over 'handicap of 'beperking' spreekt het VN-verdrag over 'disability'
'Disability' is een concept dat 'ontstaat' uit een interactie tussen personen met een functiebeperking en de maatschappij met zijn hindernissen voor wat betreft attitudes en de fysieke omgeving. Deze hindernissen verhinderen de volle en effectieve participatie in die maatschappij op basis van een gelijke positie met mensen zonder functiebeperking
Het verdrag omschrijft mensen met een functie als volgt:
mensen met een functiebeperking zijn zij die gehinderd worden in hun volle participatie (op gelijke basis) in de maatschappij door de interactie tussen hun mogelijkheden en beperkingen (verstandelijk, fysiek, sensorisch, op vlak van geestelijke gezondheid) enerzijds en die maatschappij met haar verwachtingen en attitudes aan de andere kant

2

1.2.Participatie

Uit de hiervoor samengevatte en verder toegepaste visie op personen met een handicap staat dus het kunnen participeren aan de samenleving centraal.

Het ICF-kader is interessant omdat het expliciet "participatie" vooropstelt als één van de belangrijkste onderzoeks- en aandachtspunten in functie van het leven van personen met een functiebeperking.

Participatie wordt in dit kader gedefinieerd als: 'involvement in a life situation' of 'iemand's deelname aan het maatschappelijk leven'.

Deelname behelst volgens de WHO : het delen in - deel uitmaken van – betrokkenheid bij een levensgebied – geaccepteerd zijn - toegang hebben tot bepaalde levensbehoeften. (WHO, 2001, 15)

Participatie moet als concept de wereld dus ook Vlaanderen ondersteunen bij het werken aan een positieve en mensenrechten benadering van mensen met een functiebeperking.

Participatie wordt door het ICF onderverdeeld in 9 domeinen:

1.2.1. leren en toepassen van kennis

1.2.2. algemene taken en eisen

© SBPV, "ZOC2", VeBeS, BLL, KMBS, VOP.	1. LEIDERSCHAP 1. Visie 1. Toegankelijke samenleving	P.E: J.de Smedt	3 / 24
---	---	------------------------	---------------

Ontwerp: 25/04/13	VEOMT : 16/05/2013 SBPV : 17/05/2013 VeBeS : 17/05/2013 BLL : 22/05/2013 KMBS /VOP: 22/06/2013	Geldig vanaf:
-------------------	--	---------------

- 1.2.3. communicatie
- 1.2.4. mobiliteit
- 1.2.5. zelfverzorging
- 1.2.6. huishouden
- 1.2.7. tussenmenselijke interacties en relaties
- 1.2.8. belangrijke levensgebieden
- 1.2.9. maatschappelijk, sociaal en burgerlijk leven.

2. Visiekader op toegankelijkheid.

Om aan de samenleving te kunnen participeren dienen enkele fundamentele voorwaarden worden vervuld:

2.1. De persoon met beperking moet wens te participeren.

Zonder wens te participeren is er geen participatie. Alles wat volgt vertrekt van dit beginsel.

2.2. De samenleving moet toegankelijk zijn.

Toegankelijkheid is een basisrecht, ontoegankelijkheid is discriminatie, uitsluiting.

Het is één van de noodzakelijke sleutels tot volwaardige participatie.

De tegemoetkoming van de maatschappij naar inclusie komt tegemoet door toegankelijkheid voor allen (accessibility for all) en integrale toegankelijkheid.

Het wordt op haar beurt tegemoetgekomen door de persoon met een handicap door de bereidheid gangbare standaarden te aanvaarden en adequate hulpmiddelen te gebruiken.

2.2.1. Wat is integrale toegankelijkheid?

Toegankelijk = **bereikbaar + betreedbaar + bruikbaar + begrijpbaar + betaalbaar**

Integrale toegankelijkheid betekent dat gebouwen, omgeving en dienstverlening bereikbaar, betreedbaar, bruikbaar, begrijpbaar en betaalbaar moeten zijn voor iedereen. Iedereen moet deze bovendien op een onafhankelijke en gelijkwaardige manier kunnen gebruiken. Verschillende behoeften van mensen worden zo op een vanzelfsprekende wijze geïntegreerd in voorzieningen die bruikbaar zijn voor iedereen.

- **Bereikbaarheid:** elke voorziening, context van toegankelijkheid moet veilig en comfortabel bereikbaar zijn voor iedereen. (= vooral toegankelijkheid van openbare ruimte en openbaar vervoer)
- **Betreedbaarheid:** elke voorziening, context van toegankelijkheid moet veilig en comfortabel betreedbaar zijn (= vooral fysieke toegankelijkheid)
- **Bruikbaarheid:** bij elke voorziening, context van toegankelijkheid moet elke burger op een gelijkwaardige manier gebruik kunnen maken van alle aanwezige faciliteiten (= niet- fysieke of gebruikstoegankelijkheid / aanwendbaarheid)

© SBPV, "ZOC ² ", VeBeS, BLL, KMBS, VOP.	1. LEIDERSCHAP 1. Visie 1. Toegankelijke samenleving	P.E: J.de Smedt	4 / 24
--	---	-----------------	--------

Ontwerp: 25/04/13	VEOMT : 16/05/2013 SBPV : 17/05/2013 VeBeS : 17/05/2013 BLL : 22/05/2013 KMBS /VOP: 22/06/2013	Geldig vanaf:
-------------------	--	---------------

- **Begrijpbaarheid:** bij elke voorziening, context van toegankelijkheid moet ervoor alle relevante informatie (bijv. bewegwijzering, pictogrammen, infobrochures, enz...) voor iedereen leesbaar en begrijpbaar zijn (= toegankelijkheid van informatie)
- **Betaalbaarheid:** Indien in functie van toegankelijkheid van de voorziening, context van toegankelijkheid voor bepaalde doelgroepen aanpassingen / compenserende hulpmiddelen (bv. Persoonlijke assistentie, braille, ...) nodig zijn dan dient de meerkost ervan uiteindelijk door de maatschappij of verantwoordelijke instantie van de voorziening, context van toegankelijkheid gedragen te worden en niet door de burger die er nood aan heeft.

2.2.2. Toegankelijkheid is meer dan fysieke toegankelijkheid.

Het begrip toegankelijkheid wordt vaak geassocieerd met uitsluitend ruimtelijke of fysieke toegankelijkheid. Daarbij wordt gedacht aan gebouwen met bijvoorbeeld hellingen, liften en aangepaste toiletten. Uiteraard zijn dit essentiële elementen. Maar toegankelijkheid omvat veel méér dan dat.

Toegankelijkheid gaat ook over het gebruik van een goede communicatie, duidelijke informatieverstrekking, klantvriendelijkheid, dienstverlening, logische signalisatie enzovoort.

Deze aspecten kunnen worden samengevat onder de noemer 'toegankelijkheid van informatie en communicatie'.

4

2.2.3. Toegankelijk voor iedereen (accessibility for all)

Toegankelijkheid is van belang voor iedereen. Beeld u de volgende situaties maar even in:

- Kinderen kunnen niet aan een bel die 1m70 hoog hangt
- Je wil een uitstapje maken maar vindt de nodige informatie niet of slechts moeizaam
- Je hebt het moeilijk om te begrijpen wat er in een Franstalige brochure staat
- Je vindt een groot, openbaar gebouw bijna een doolhof zonder richtingaanwijzers
- Een oudere persoon met een rollator struikelt over de oneffenheden in het voetpad
- Een persoon met een gebroken been kan moeilijk de trein op
- Een vader met kinderwagen raakt knel tussen de op het voetpad geparkeerde fietsen
- Een leverancier met een zware last moet doos per doos binnenbrengen omdat zijn wagentje de vijf treden naar de ingang niet kan nemen
- Indien de noden en wensen van ouderen en personen met een handicap zouden worden geïntegreerd in alle algemene maatschappelijke voorzieningen (zoals onderwijs, tewerkstelling, vervoer, huisvesting, vrije tijdsbesteding, enz.), heeft iedereen daar voordeel bij.

© SBPV, "ZOC ² ", VeBeS, BLL, KMBS, VOP.	1. LEIDERSCHAP 1. Visie 1. Toegankelijke samenleving	P.E: J.de Smedt	5 / 24
--	---	------------------------	---------------

Ontwerp: 25/04/13	VEOMT : 16/05/2013 SBPV : 17/05/2013 VeBeS : 17/05/2013 BLL : 22/05/2013 KMBS /VOP: 22/06/2013	Geldig vanaf:
-------------------	--	---------------

2.2.4. Besluit

- Toegankelijkheid is een basisvoorwaarde voor de integratie van mensen met een beperking.
- Toegankelijkheid is een basiskwaliteit voor de leefomgeving voor iedereen.
- Toegankelijkheid is een basisrecht dat moet verankerd worden in onze samenleving.
- Toegankelijkheid is relatief te bekijken: bv.
 - T.o.v. de bereidheid van de persoon om toegang te verwerven
 - T.o.v. de tegemoetkoming van hulpmiddelen en de "affordability" van deze hulpmiddelen
 - T.o.v. compensatorische technieken
 - T.o.v. de bereidheid van de persoon om zich van te bekwamen op vlak van compensatorische technieken / compensatorsiche hulpmiddelen.
 - T.o.v. het creëren van uitsluiting voor anderen. (cfr. accessibility for all)
 - T.o.v. waarschijnlijkheid, frequentie, effect en risico. (Cfr. 3.3)
 - T.o.v. realiseerbaarheid (universal design)

2.3. Wat is toegankelijkheid? Wat verstaan we onder toegankelijkheid?

Toegankelijkheid aanbieden betekent dat je barrières wegneemt die mensen met een handicap beletten om deel te nemen aan belangrijke levensactiviteiten, zoals het gebruik van diensten, producten en informatie. We gebruiken in het dagelijks leven allerlei vormen van techniek, maar van vele zijn we ons niet bewust dat ze voor bepaalde gebruikers problemen kunnen geven. Het belsegnaal wanneer een lift de gewenste etage bereikt, bijvoorbeeld, werd aanvankelijk ontwikkeld voor blinden. En de verlaagde uitsparingen in trottoirbanden zijn voor rolstoelgebruikers aangebracht.

Toegankelijkheid (accessibility) valt per definitie onder de categorie "bruikbaarheid" (usability): software die niet toegankelijk is voor een bepaalde gebruiker, is feitelijk onbruikbaar voor die gebruiker. Zoals elke vorm van bruikbaarheid is toegankelijkheid gedefinieerd op basis van de vereisten en behoeften van de gebruiker. Een telefooncel bijvoorbeeld, is toegankelijk (bruikbaar) voor een blinde, maar misschien niet voor een rolstoelgebruiker. Grafische interfaces voor computers zijn minder toegankelijk voor blinden, maar wel relatief toegankelijk voor doven.

2.4. Verschillende soorten toegang

2.4.1. Directe toegang

Zelf met een handicap kun je directe toegang hebben tot je computer. Dit wil zeggen dat je geen speciale hulpmiddelen nodig hebt: een dove bijvoorbeeld, heeft directe toegang tot de krant. De handicap heeft in dit geval geen invloed op de manier waarop de aangeboden media gebruikt worden.

© SBPV, "ZOC ² ", VeBeS, BLL, KMBS, VOP.	1. LEIDERSCHAP 1. Visie 1. Toegankelijke samenleving	P.E: J.de Smedt	6 / 24
--	---	------------------------	---------------

Ontwerp: 25/04/13	VEOMT : 16/05/2013 SBPV : 17/05/2013 VeBeS : 17/05/2013 BLL : 22/05/2013 KMBS /VOP: 22/06/2013	Geldig vanaf:
-------------------	--	---------------

2.4.2.Toegang met een AT (Assistive Technology)

Andere gebruikers, zoals bijvoorbeeld blinden, maken gebruik van Assistive Technology of "ondersteunende technologie" (AT). Dat wil zeggen dat de systeeminfrastructuur ondersteuning biedt voor add-on ondersteunende software om transparant gespecialiseerde input- en output-functionaliteit aan te bieden aan de gebruiker. Iemand die slecht ziet gebruikt bijvoorbeeld een vergrootglas om de krant te lezen. Iemand die doof is kan naar de televisie kijken met behulp van teletekst. De handicap beïnvloedt in dit geval de manier waarop het medium gebruikt wordt. Dit soort toegang wordt ook wel gemedieerde toegang genoemd.

2.4.3.Indirecte toegang

Indirecte toegang noemt men die vormen van toegang, waarvoor de gebruiker zich door iemand anders laat bijstaan. Een vriend die aan een blinde een brief voorleest is een voorbeeld van indirecte toegang. Maar kun je hier eigenlijk nog wel spreken van toegang?

2.5.De vele voorwerpen van toegankelijkheid

Het woord "toegankelijkheid" wordt op vele manieren gebruikt, daardoor ontstaat wel eens verwarring. Het is daarom belangrijk om duidelijk te zijn over welk aspect je het hebt van toegankelijkheid.

6

2.5.1.Toegankelijkheid van ...

- Openbare ruimte, openbaar domein, verkeer, van deur tot deur
- Openbaar vervoer
- Openbare gebouwen
- Informatie
- Internet
- Evenementen
- Private ruimte, woning
- ...

Het is belangrijk dat men duidelijk is over wat men het juist heeft.

Er bestaat niet zoiets als een "toegankelijkheidsoverleg", een "werkgroep "toegankelijkheid". Het moet duidelijker afgebakend zijn:

bv. Een werkgroep "toegankelijkheid van openbare ruimte (deur tot deur), verkeer, openbare gebouwen en openbaar vervoer".

bv. Een werkgroep toegankelijkheid van publiekgericht private gebouwen.

2.5.2.Soorten toegankelijkheid

- **Fysieke T:** drempels, deuropeningen, hoofd stoten, gangbreedte, ...

© SBPV, "ZOC ² ", VeBeS, BLL, KMBS, VOP.	1. LEIDERSCHAP 1. Visie 1. Toegankelijke samenleving	P.E: J.de Smedt	7 / 24
--	---	------------------------	---------------

Ontwerp: 25/04/13	VEOMT : 16/05/2013 SBPV : 17/05/2013 VeBeS : 17/05/2013 BLL : 22/05/2013 KMBS /VOP: 22/06/2013	Geldig vanaf:
-------------------	--	---------------

- **Visuele T:** kleurcontrasten, reliëfmarkeringen, lettergrootte, hoogte van signalisatie, ...
- **Auditieve T:** zijn auditieve aanwijzingen duidelijk en is er complementaire informatie, informatie in de metro via gesproken info, geluidloze wagens met waarschuwingssignalen, ..
- **Culturele T:** worden culturele regels niet met de voeten getreden,..
- **Financiële T:** is het betaalbaar, zijn noodzakelijke hulpmiddelen waar op gerekend wordt voor toegankelijkheid met AT (zie boven) betaalbaar,..
- **Cognitieve T:** begrijpbaar voor iedereen, zijn de gehanteerde termen helder en duidelijk, éénduidig, ...
- **Sociale T:** worden bepaalde sociale klassen van mensen niet uitgesloten, impliciete, expliciete dresscodes, ..
- **Morele T:** worden morele grenzen plots ook toegankelijkheidsgrenzen: bepaalde geloofsovertuiging met haar gewoonten worden ergens uitgesloten.

3. Visie op advies op het vlak van toegankelijkheid.

7

Met het geven van een advies wordt steeds beoogt een besluitvorming te voorzien van dergelijke extra inzichten dat het besluit in een bepaalde richting wordt georiënteerd, geïnspireerd.

In dit kader is die richting een grotere doeltreffendheid op vlak van een toegankelijke en voor inclusie kansrijke samenleving.

Het stelt dus te bereiken doelen voorop.

3.1. Een goed (T-)advies is helder van grond.

Een advies wordt uiteindelijk genegeerd als de ontvanger ervan geen houvast heeft over de grond ervan, de onderbouw en hoe deze is gevormd.

Een interessante manier van werken is om hier terugkerende INDICATOREN te gebruiken.

3.2. Een goed (T-)advies is **S.M.A.R.T.**, aldus geformuleerd en zodus **REDELIJK**.

3.2.1. Specifiek

Vage formuleringen, rond de pot draaien is uit den boze. Meestal legt dit bloot dat de adviserende instantie het zelf niet goed weet. Laat een advies dus concreet zijn, specifiek, relevant voor de vraagstelling.

3.2.2. Meetbaar

Is wat ten doel wordt gesteld bij het advies voldoende meetbaar. Dus is nadien concreet genoeg te beoordelen of het doel bereikt is of niet.

© SBPV, "ZOC", VeBeS, BLL, KMBS, VOP.	1. LEIDERSCHAP 1. Visie 1. Toegankelijke samenleving	P.E: J.de Smedt	8 / 24
--	---	------------------------	---------------

Ontwerp: 25/04/13	VEOMT : 16/05/2013 SBPV : 17/05/2013 VeBeS : 17/05/2013 BLL : 22/05/2013 KMBS /VOP: 22/06/2013	Geldig vanaf:
-------------------	--	---------------

3.2.3. **A**ccceptabel

De effectiviteit (doeltreffendheid) van een besluit waaraan het (T-)advies mee ten grondslag ligt is rechtstreeks evenredig met graad van acceptabel zijn, het aanvaard worden van het besluit door diegenen die het moeten uitvoeren.

3.2.4. **R**ealiseerbaar:

doorstaat wat je met het advies beoogt de toets van degene die het moet uitvoeren. Is er voldoende ruimte om implementatie zonder het advies essentieel te verloochenen.

3.2.5. **T**ijd – gerelateerd:

voorgestelde oplossing die in de tijd die voorzien kan worden niet redelijk uitvoerbaar zijn. Past het in de tijdsgeest? ...

3.3. Een goed advies is **REDELIJK**.

Een visie op hoe we het principe redelijkheid kunnen bekijken ontleen we aan de Kinney methode^{vi} uit de risico-analyse in het kader van veiligheid. We passen deze manier van denken toe op "toegankelijkheid".

Een voorbeeld maakt duidelijk waarom: ... *op een kruispunt van zandwegen in het midden van de woestijn is het wellicht overbodig om een rateltikker bij verkeerslichten te zetten ...*

3.3.1. als het rekening houdt met de WAARSCHIJNLIJKHEID van vermijdbare ontoegankelijkheid.

3.3.2. als het rekening houdt met de BLOOTSTELLINGSFREQUENTIE van vermijdbare ontoegankelijkheid.

3.3.3. als het rekening houdt met de EFFECT OF ERNST van het gevolg van de vermijdbare ontoegankelijkheid.

3.3.4. als het ZODANIG rekening houdt met de RISICO van vermijdbare ontoegankelijkheid:

wanneer we de cijfers die we gegeven hebben aan de WAARSCHIJNLIJKHEID, de BLOOTSTELLINGSFREQUENTIE en de ERNST met elkaar vermenigvuldigen krijgen we de **risicoscore**.
 $R = W \times B \times E$

Een "redelijk" advies komt in de praktijk vaak naar op de vraag naar een "redelijke aanpassing".

Betreft het begrip "redelijke aanpassing" werd in België op de Interministriële Conferentie op 11 oktober 2066 een protocol^{vii} goedgekeurd (zie eindnoot^{vii})

Kort samengevat stelt dit protocol dat het volgende voor de overheid wordt verstaan onder een "redelijke aanpassing:

Een "aanpassing" is een concrete maatregel die de beperkende invloed van een onaangepaste omgeving op de participatie van een persoon met een handicap kan neutraliseren.

De "aanpassing" moet :

© SBPV, "ZOC", VeBeS, BLL, KMBS, VOP.	1. LEIDERSCHAP 1. Visie 1. Toegankelijke samenleving	P.E: J.de Smedt	9 / 24
--	---	------------------------	---------------

Ontwerp: 25/04/13	VEOMT : 16/05/2013 SBPV : 17/05/2013 VeBeS : 17/05/2013 BLL : 22/05/2013 KMBS /VOP: 22/06/2013	Geldig vanaf:
-------------------	--	---------------

- doeltreffend zijn, zodat de persoon met een handicap daadwerkelijk kan participeren;
- een evenwaardige participatie van de persoon met een handicap mogelijk maken;
- ervoor zorgen dat de persoon met een handicap zelfstandig kan participeren;
- de veiligheid van de persoon met een handicap waarborgen.

Een slechts gedeeltelijke realisatie op het vlak van de evenwaardige of autonome participatie mag evenwel geen alibi zijn voor het niet realiseren van de "redelijke" "aanpassing".

De "redelijkheid" van de "aanpassing" wordt beoordeeld in het licht van onder meer volgende indicatoren:

- de financiële impact van de "aanpassing", waarbij rekening wordt gehouden met
 - * eventuele ondersteunende financiële tegemoetkomingen;
 - * de financiële draagkracht van degene op wie de aanpassingsplicht rust;
- de organisatorische impact van de "aanpassing";
- de te verwachten frequentie en duur van het gebruik van de "aanpassing" door personen met een handicap;
- de impact van de "aanpassing" op de levenskwaliteit van (een) daadwerkelijke of potentiële gebruiker(s) met een handicap;
- de impact van de "aanpassing" op de omgeving en op andere gebruikers;
- het ontbreken van gelijkwaardige alternatieven;
- het verzuim van voor de hand liggende of wettelijk verplichte normen.

3.4. Een goed advies is vol als het aantoonbaar voor derden onderbouwd is met

- degelijke vertegenwoordigende ervaringsexpertise.
- degelijke expertise van experts die met de materie beroepsmatig veelvuldig bezig zijn.
- gebaseerd is op strategisch inzicht, technisch inzicht en dossierkennis.

3.5. Een goed (T-)advies beperkt niet maar daagt uit.

3.6. Een goed (T-)advies inspireert tot creatieve oplossingen met grote haalbaarheidsgraad.

3.7. Een goed (T-)advies biedt ondersteuning aan ontwerpers, de uiteindelijke uitvoerders

3.8. Een goed (T-) advies is door derden reproduceerbaar.

Het is van groot belang dat het kunnen opbouwen van degelijk (T-) advies multiplicerbaar is naar zogenaamde "multiplicatoren".

Het heeft geen zin advies die zeer frequent en in vele situaties nodig is te geven afhankelijk te maken van de mening van 1 persoon.

© SBPV, "ZOC2", VeBeS, BLL, KMBS, VOP.	1. LEIDERSCHAP 1. Visie 1. Toegankelijke samenleving	P.E: J.de Smedt	10 / 24
---	---	-----------------	---------

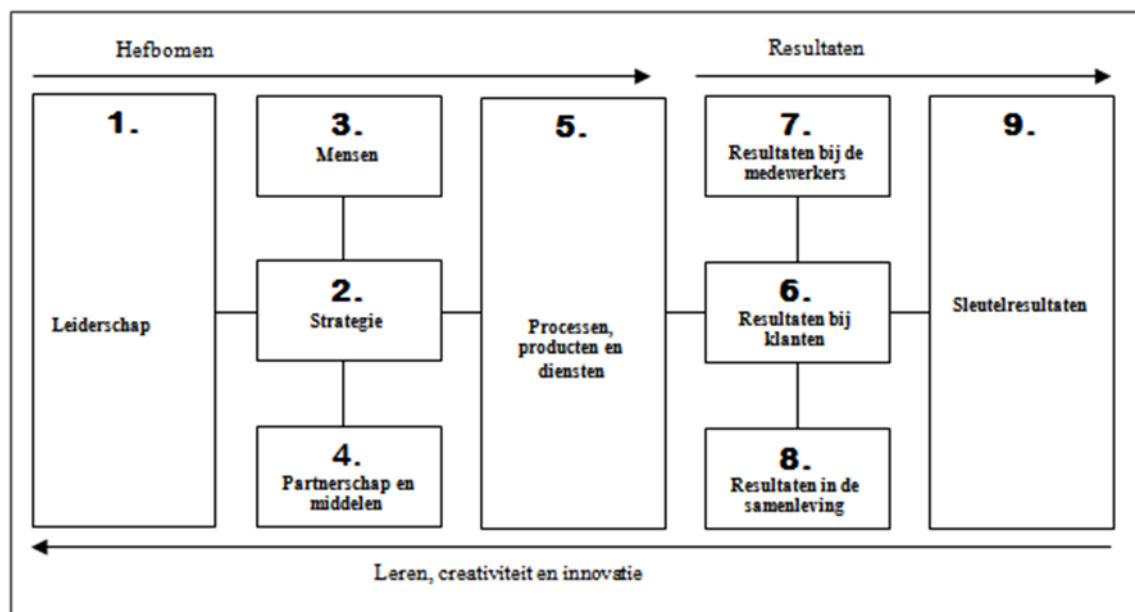
Ontwerp: 25/04/13	VEOMT : 16/05/2013 SBPV : 17/05/2013 VeBeS : 17/05/2013 BLL : 22/05/2013 KMBS /VOP: 22/06/2013	Geldig vanaf:
-------------------	--	---------------

4. Visie op excellentie (uitmuntendheid) op het vlak van toegankelijkheidsadvies.

Excellentie is een te beogen streefdoel. Als je verantwoordelijkheid wil nemen moet je dit minstens steeds dichterbij proberen te benaderen. Een hedendaagse manier van maatschappelijk verantwoordelijkheid opnemen houdt minstens in dat je dit inderdaad doet, steeds beter: dus procesmatig bekijkt. Hier passen kiezen we de ideeën toe te passen van een model dat te gebruiken is om deze uitmuntendheid inderdaad steeds dichterbij te benaderen.

Het vertrekt van een procesbenadering: niets is goed of slecht, 't één en 't ander kan alleen maar verder op de weg van excelleren (= excellent worden) gaan.

Op diverse aspecten kan de richting van "excellentie" ingeslagen worden. (cf. EFQM – methode: hefboomen = leiderschap, mensen, strategie, partnerschap/middelen, processen/producten en diensten; resultaten om te meten .

© SBPV, "ZOC2", VeBeS, BLL, KMBS, VOP.	1. LEIDERSCHAP 1. Visie 1. Toegankelijke samenleving	P.E: J.de Smedt	11 / 24
---	---	------------------------	----------------

Ontwerp: 25/04/13	VEOMT : 16/05/2013 SBPV : 17/05/2013 VeBeS : 17/05/2013 BLL : 22/05/2013 KMBS /VOP: 22/06/2013	Geldig vanaf:
-------------------	--	---------------

5. Graad van toegankelijkheid: het is toegankelijk of het is het niet, het kan echter wel anderzijds wel "uitmuntend" zijn.

Het werken met adviezen, aanbevelingen, indicatoren, (zie verder) labels en dergelijke genereert de vraag of daarin gradaties dienen te worden gemaakt.

Eenzijds heeft het NIET maken van gradaties iets dat de duidelijkheid ten goede komt, anderzijds heeft dit als probleem dat het moeilijk is te bepalen hoe ver men dient te gaan. Anderzijds heeft het werken met gradaties (bijv. niet toegankelijk, enigszins toegankelijke, gemiddeld toegankelijk, goed toegankelijk, zeer goed toegankelijk .) het grote nadeel dat dan veel, te veel ruimte wordt gemaakt voor interpretatie en dat het uiteindelijk aan de personen met een handicap (die daarover N.B. ook elk hun mening hebben) geen voldoende houvast biedt. Ervaring met het toepassen van labels (bijv. anysurferlabel) leert dat volgende keuze daarin de beste is:

Een voorziening, een context van toegankelijkheid is toegankelijk (lees voor blinden en slechtzienden) of is het niet. Voor een basislabeling , een basisindicatorenset moeten we zwart wit duidelijk en helder zijn.

Anderzijds kan je daarin veel verder gaan en is een "uitmuntendheid" in toegankelijkheid te bereiken. Het is namelijk zo dat dit inderdaad kan nodig zijn, geïndiceerd zijn.

Het is bijvoorbeeld vanzelfsprekend dat een context die speciaal voor blinde en slechtziende mensen wordt georganiseerd toch wel deze uitmuntendheid dient na te streven.

11

6. Indicatieclusters en indicatoren voor toegankelijkheid voor blinden en slechtzienden.

In de vorige decennia werd met een methodiek van "aanbevelingen" voor toegankelijkheid gewerkt. Deze hebben iets 'vrijblijvends' en werden niet altijd S.M.A.R.T geformuleerd.

In het kader van Europese en Vlaamse wetgeving en overheidsinsentiefs wordt er steeds meer gewerkt met de methodiek van indicatoren. Meer in het bijzonder is dit het geval in het kader bijvoorbeeld van gelijke kansen, inclusie ed.. Deze manier van werken wordt beschouwd als specifiek, meetbaarder, aanvaardbaarder, realiseerbaarder en in tijd omschrijfbaar, dus S.M.A.R.T.- er en sterker.

Om met de visie zoals hierboven omschreven dus vlot, hedendaags en overdraagbaar aan derde te kunnen werken hanteren we ook indicatorenclusters en afgeleide indicatoren in sets verzameld voor contexten van toegankelijkheid.

De verhouding tussen indicatorenclusters en indicatorensets:

Voor een context waarover een omvattende indicatorenset kan worden opgemaakt gebeurt dit door vanuit diverse indicatorenclusters deze set op te stellen.

© SBPV, "ZOC ² ", VeBeS, BLL, KMBS, VOP.	1. LEIDERSCHAP 1. Visie 1. Toegankelijke samenleving	P.E: J.de Smedt	12 / 24
--	---	------------------------	----------------

Ontwerp: 25/04/13	VEOMT : 16/05/2013 SBPV : 17/05/2013 VeBeS : 17/05/2013 BLL : 22/05/2013 KMBS /VOP: 22/06/2013	Geldig vanaf:
-------------------	--	---------------

6.1. Indicatorencusters

6.1.1. Indicatorencusters vanuit de benadering integraliteit

- **B**EREIKBAARHEID
- **B**ETREEDBAARHEID
- **B**RUIKBAARHEID (AANWENDBAARHEID)
- **B**EGRIPBAARHEID
- **B**ETAALBAARHEID

6.1.2. Indicatorencusters vanuit de benadering soorten toegankelijkheid

- Fysieke toegankelijkheid in het kader van visuele handicap
- Visuele toegankelijkheid in het kader van visuele handicap
- Auditieve toegankelijkheid in het kader van visuele handicap
- Culturele toegankelijkheid in het kader van visuele handicap
- ... zie 2.5.2

12

6.2. Indicatorsets

Er kunnen indicatorsets worden gehanteerd voor bv.

- 6.2.1. Toegankelijke evenementen
- 6.2.2. Toegankelijk verkeer
- 6.2.3. Toegankelijke openbare ruimte
- 6.2.4. Toegankelijk openbaar vervoer
- 6.2.5. Toegankelijk internet
- 6.2.6....

i De VN-Conventie

Principe

De VN-Conventie inzake de rechten van personen met een handicap vertrekt vanuit het principe dat personen met een handicap volwaardige mensen met gelijke rechten zijn. De conventie wil ervoor zorgen dat personen met een handicap een volledig en gelijk genot hebben van alle mensenrechten. Zij creëert geen nieuwe rechten, vermits de rechten van personen met een handicap al vastgelegd zijn in andere, algemene

© SBPV, "ZOC" ² , VeBeS, BLL, KMBS, VOP.	1. LEIDERSCHAP 1. Visie 1. Toegankelijke samenleving	P.E: J.de Smedt	13 / 24
--	---	------------------------	----------------

Ontwerp: 25/04/13	VEOMT : 16/05/2013 SBPV : 17/05/2013 VeBeS : 17/05/2013 BLL : 22/05/2013 KMBS /VOP: 22/06/2013	Geldig vanaf:
-------------------	--	---------------

mensenrechtenverdragen. De conventie preciseert wel een aantal rechten en het verbod op discriminatie in een aantal domeinen. Zij stelt ook een code op voor de toepassing van die rechten.

Maatregelen

De VN-Conventie voorziet maatregelen op de volgende gebieden: de toegankelijkheid van gebouwen en diensten, de bescherming van kinderen met een handicap, het recht op gezondheidszorg en revalidatie, de discriminatie op de werkvloer, het recht op eigendom en de toegang tot financiële diensten, het recht op een aangepaste levensstandaard, de sociale bescherming, het recht op privacy en de toegang tot medische gegevens, en het recht op een evenwaardige deelname aan het cultureel leven.
U kunt hierna de tekst van de VN-Conventie raadplegen.

VN-Conventie inzake de rechten van personen met een handicap

Het engagement van de staten

De verdragsluitende staten engageren zich om hun beleid en hun wetten en administratieve maatregelen af te stemmen op de bescherming van die rechten en om alle vormen van discriminatie uit te sluiten. Zij engageren zich om te strijden tegen vooroordelen en de bewustwording rond de mogelijkheden van personen met een handicap te stimuleren.

De verdragsluitende staten verzekeren dus dat personen met een handicap hun leven kunnen leiden, net zoals personen zonder handicap, en besteden daarbij een speciale aandacht aan vrouwen en kinderen met een handicap.

België ratificeerde de tekst van de Conventie en het bijhorend protocol op 2 juli 2009. De Europese Unie ratificeerde de Conventie op 26 november 2009.

Organisatie

De verdragsluitende staten duiden organen aan voor de toepassing van de conventie en zorgen voor de coördinatie van de acties in de verschillende sectoren. Zij moeten ook rapporteren aan het Comité betreffende de rechten van personen met een handicap.

Bij de conventie hoort een facultatief protocol voor de behandeling van klachten door het Comité betreffende de rechten van personen met een handicap.

De basis: het burgerschapsmodel

De basis voor de VN-Conventie

De VN-Conventie wil ervoor zorgen 'dat personen met een handicap het volledig en gelijk genot hebben van alle mensenrechten. Het verdrag heeft als basisgedachte dat personen met een handicap volwaardige mensen met gelijke rechten zijn.' De basis voor dit streven is terug te vinden in het 'burgerschapsmodel'. Daarin staat de 'kwaliteit van het leven' centraal.

Klemtonen

Het burgerschapsmodel is een inclusief sociaal model, dat de klemtoon legt op de mogelijkheden, de individuele vaardigheden, de persoonlijke autonomie en de sociale solidariteit. Bij de vertaling van deze sleutelementen naar de voorwaarden voor een maximale realisatie van de kwaliteit van het leven dringen zich een aantal vaststellingen op.

© SBPV, "ZOC" ² , VeBeS, BLL, KMBS, VOP.	1. LEIDERSCHAP 1. Visie 1. Toegankelijke samenleving	P.E: J.de Smedt	14 / 24
--	---	------------------------	----------------

Ontwerp: 25/04/13	VEOMT : 16/05/2013 SBPV : 17/05/2013 VeBeS : 17/05/2013 BLL : 22/05/2013 KMBS /VOP: 22/06/2013	Geldig vanaf:
-------------------	--	---------------

Voorwaarden voor een goede levenskwaliteit

De opvoeding, in het bijzonder het onderwijs, een volwaardige tewerkstelling, een aangepaste behuizing, de deelname aan het sociaal-cultureel leven en het inkomen vormen samen de **basisvoorwaarden** om de persoon met een handicap toe te laten zijn eigen mogelijkheden te ontdekken, zich te ontplooien en zijn individuele vaardigheden aan te scherpen.

De integrale toegankelijkheid op alle terreinen van het maatschappelijk leven (mobiliteit, algemene dienstverlening, sociaal-culturele sector, sport,...), de zelfsturing (vraagverduidelijking, persoonlijke levensplanning,...) en een vraaggestuurde ondersteuning versterken de **persoonlijke autonomie** van de persoon met een handicap.

De mogelijkheid om gebruik te maken van alle beschikbare dienstverlening, zowel op het vlak van de (geestelijke) gezondheidszorg als op het vlak van andere publieke en welzijnsdiensten (thuiszorg, ouderenzorg, handicapspecifieke ondersteuning,...) vormt een concrete uitdrukking van de **sociale solidariteit**. Zo ook de bevordering van de netwerkondersteuning (sociaal netwerk, mantelzorg) in de directe omgeving van de persoon met een handicap.

Het burgerschapsmodel maakt duidelijk dat de opdrachten van de **overheid** ten aanzien van de persoon met een handicap verspreid zijn over alle staatsniveaus, alle beleidsdomeinen en alle sectoren van het welzijnsbeleid.

ⁱⁱ International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF)

The International Classification of Functioning, Disability and Health, known more commonly as ICF, is a classification of health and health-related domains. These domains are classified from body, individual and societal perspectives by means of two lists: a list of body functions and structure, and a list of domains of activity and participation. Since an individual's functioning and disability occurs in a context, the ICF also includes a list of environmental factors.

The ICF is WHO's framework for measuring health and disability at both individual and population levels. The ICF was officially endorsed by all 191 WHO Member States in the Fifty-fourth World Health Assembly on 22 May 2001 (resolution WHA 54.21). Unlike its predecessor, which was endorsed for field trial purposes only, the ICF was endorsed for use in Member States as the international standard to describe and measure health and disability.

The ICF puts the notions of 'health' and 'disability' in a new light. It acknowledges that every human being can experience a decrement in health and thereby experience some degree of disability. Disability is not something that only happens to a minority of humanity. The ICF thus 'mainstreams' the experience of disability and recognises it as a universal human experience. By shifting the focus from cause to impact it places all health conditions on an equal footing allowing them to be compared using a common metric – the ruler of health and disability. Furthermore ICF takes into account the social aspects of disability and does not see disability only as a 'medical' or 'biological' dysfunction. By including Contextual Factors, in which environmental factors are listed ICF allows to records the impact of the environment on the person's functioning.

ⁱⁱⁱ Enter vzw, Ato vzw, Westkans vzw, Provant toegankelijkheid, toegankelijkheidsbureau vzw.

© SBPV, "ZOC" ² , VeBeS, BLL, KMBS, VOP.	1. LEIDERSCHAP 1. Visie 1. Toegankelijke samenleving	P.E: J.de Smedt	15 / 24
--	---	------------------------	----------------

Ontwerp: 25/04/13	VEOMT : 16/05/2013 SBPV : 17/05/2013 VeBeS : 17/05/2013 BLL : 22/05/2013 KMBS /VOP: 22/06/2013	Geldig vanaf:
-------------------	--	---------------

^{iv} **EFQM-model:** Het EFQM 'Excellence model' is het meest gebruikte organisationele referentiekader in Europa. Het wordt gebruikt door meer dan 30.000 organisaties verspreid over de hele wereld.

Wanneer u het gebruikt als evaluatie-instrument, geeft het EFQM Excellence model u een beeld van uw organisatie met haar sterke punten en de te verbeteren punten. Het model toont ook hoe de organisatie zich verhoudt ten opzichte van andere organisaties.

Wanneer u het gebruikt als managementmodel, dan helpt het model u de gewenste doelstellingen te definiëren op het vlak van organisatiecompetenties en organisatieperformantie.

Samengevat kunnen we stellen dat het EFQM Excellence model gebaseerd is op de vraag: "Wat is bepalend voor het succes van organisaties die zich oriënteren naar uitmuntende prestaties?" Het EFQM Excellence model schrijft u dus geen normen voor maar geeft u een duidelijk beeld over de relaties tussen de acties en de resultaten van de organisatie.

Het EFQM Excellence Model zoals voorgesteld in bovenstaand diagram is een niet-normatief raamwerk gebaseerd op **negen criteria**.

Vijf van deze criteria zijn 'Factoren', 'enablers' (leiderschap, medewerkers, strategie, partnerschappen/middelen, processen/producten en diensten) en vier ervan zijn 'Resultaten' (medewerkersresultaten, klantenresultaten, maatschappelijke resultaten, sleutelresultaten).

De factoren omvatten wat een organisatie doet en hoe ze dat doet. De resultaten omvatten wat een organisatie bereikt. Resultaten worden veroorzaakt door factoren en factoren worden verbeterd naar aanleiding van terugkoppelingen van de resultaten.

15

Begin 2010 heeft EFQM een nieuwe versie van haar managementmodel gelanceerd. In het gerevisieerde model werden volgende punten speciaal onder de loep genomen: creativiteit en innovatie, duurzame ontwikkeling, goed bestuur, organisationele wendbaarheid, risicobeheer, de promotie van producten en diensten en het beheer van leveranciers. Duurzame ontwikkeling is vandaag wereldwijd systematisch op de agenda van de raden van bestuur.

EFQM ondersteunt organisaties door te definiëren wat "duurzaam ontwikkelen" betekent, door benaderingen aan te reiken om dit concept in de praktijk te brengen. Dit gebeurt zodanig dat er een coherentie gevonden wordt tussen de schijnbaar tegenstrijdige verantwoordelijkheden van aandeelhouders, medewerkers en de ruimere maatschappij.

De **3 elementen** uit de EFQM-benadering:

De benadering van EFQM bestaat uit 3 totaal geïntegreerde elementen:

1. De fundamentele concepten van Excellence
2. Het EFQM Excellence Model
3. De RADAR methode

^v **OCM-methode** = de open coördinatie methode. Deze procedure is één van de bijzondere besluitvormingsprocedures die in de Europese Unie gebruikt worden. De open coördinatiemethode (OCM) wordt gebruikt voor onderwerpen waar de lidstaten nog helemaal zelf over beslissen, maar wel hun beleid op elkaar willen afstemmen. Deze methode toepassen op Vlaams beleidsniveau betekent dat een globaal gelijke kansenbeleid ten voordele van personen met een handicap wordt gevoerd met alle functioneel bevoegde ministers op alle beleidsdomeinen. Naast een overkoepelde strategische doelstelling voor het thema handicap

© SBPV, "ZOC", VeBeS, BLL, KMBS, VOP.	1. LEIDERSCHAP 1. Visie 1. Toegankelijke samenleving	P.E: J.de Smedt	16 / 24
--	---	------------------------	----------------

Ontwerp: 25/04/13	VEOMT : 16/05/2013 SBPV : 17/05/2013 VeBeS : 17/05/2013 BLL : 22/05/2013 KMBS /VOP: 22/06/2013	Geldig vanaf:
-------------------	--	---------------

met generieke doestellingen en operationele doelstellingen worden daarmee complementair op alle beleidsdomeinen acties in een gecoördineerd actieplan uitgerold.

^{vi} Methode van Kinney

RISICOANALYSE

Om het risico te berekenen en uit te drukken in een score houden we met volgende zaken rekening:

1. Waarschijnlijkheid W

De waarschijnlijkheid schat je in als de kans dat er door dat risico een ongeval of incident zal gebeuren.

2. Blootstellingsfrequentie B

Dit is de tijd dat men aan het risico wordt blootgesteld

3. Effect of ernst E

Dit is het lichamelijk letsel of de materiële schade die het ongeval met zich meebrengt.

4. Risico R

Wanneer we de cijfers die we gegeven hebben aan de Waarschijnlijkheid, de Blootstellingsfrequentie en de Ernst met elkaar vermenigvuldigen krijgen we de risicoscore.

$$R = W \times B \times E$$

16

WAARSCHIJNLIJKHEID

0,1	Bijna niet denkbaar
0,2	Praktisch onmogelijk
0,5	Denkbaar maar onwaarschijnlijk
1	Onwaarschijnlijk maar mogelijk in grensgevallen
3	Ongewoon
6	Zeer goed mogelijk
10	Te verwachten

BLOOTSTELLINGSFREQUENTIE

0,5	Zeer zelden (minder dan 1 x per jaar)
1	Zelden (enkele malen per jaar)
2	Soms (maandelijks)
3	Af en toe (wekelijks)
6	Regelmatig (dagelijks)
10	Voortdurend (of meerdere malen per dag)

EFFECT OF ERNST

1	Gering	Letsel zonder verlet	Schade < 250 €
3	Belangrijk	Letsel met verlet	Schade tussen 250 en 2500 €

© SBPV, "ZOC", VeBeS, BLL, KMBS, VOP.	1. LEIDERSCHAP 1. Visie 1. Toegankelijke samenleving	P.E: J.de Smedt	17 / 24
--	---	------------------------	----------------

Ontwerp: 25/04/13	VEOMT : 16/05/2013 SBPV : 17/05/2013 VeBeS : 17/05/2013 BLL : 22/05/2013 KMBS /VOP: 22/06/2013	Geldig vanaf:
-------------------	--	---------------

7	Ernstig	Invaliditeit, irreversibel letsel	Schade tussen 25000 en 100000 €
15	Zeer ernstig	1 dode	Schade tss 125000 en 250000 €
40	Ramp	Meerdere doden	Schade > 250000 €

RISICOSCORE

1	$R \leq 20$	Zeer beperkt risico-aanvaardbaar
2	$20 < R \leq 70$	Aandacht vereist
3	$70 < R \leq 200$	Maatregelen vereist
4	$200 < R \leq 400$	Directe verbetering vereist
5	$R > 400$	Werkzaamheden stoppen

vii

FEDERALE OVERHEIDSDIENST SOCIALE ZEKERHEID

Protocol tussen de Federale Staat, de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap, de Duitstalige Gemeenschap, het Waals Gewest, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie en de Franse Gemeenschapscommissie ten gunste van de personen met een handicap

17

Protocol betreffende het begrip redelijke aanpassingen in België krachtens de wet van 25 februari 2003 ter bestrijding van discriminatie en tot wijziging van de wet van 15 februari 1993 tot oprichting van een Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding

Memorie van toelichting

In dit protocol streven de federale overheid en de gewesten en gemeenschappen die de bevoegdheid delen voor het beleid inzake personen met een handicap naar de maatschappelijke en professionele inschakeling van personen met een handicap. Deze inschakeling gebeurt onder andere door redelijke aanpassingen aan te brengen, vereist door de richtlijn 2000/78/EG van de Raad van 27 november 2000 tot instelling van een algemeen kader voor gelijke behandeling in arbeid en beroep en de wet van 25 februari 2003 ter bestrijding van discriminatie en tot wijziging van de wet van 15 februari 1993 tot oprichting van een Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, van het decreet van de Vlaamse Gemeenschap van 8 mei 2002 houdende evenredige participatie op de arbeidsmarkt, van de ordonnantie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest van 26 juni 2003 betreffende het gemengd beheer van de arbeidsmarkt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest,

van het decreet van de Duitstalige Gemeenschap van 17 mei 2004 houdende toepassing van het beginsel van gelijke behandeling op de arbeidsmarkt, van het decreet van de Franse Gemeenschap van 19 mei 2004 houdende toepassing van het beginsel van gelijke behandeling, van het decreet van het Waals Gewest van 27 mei 2004 betreffende de gelijke behandeling inzake tewerkstelling en beroepsopleiding.

Dit protocol reikt de federale overheid en de gewesten en gemeenschappen de criteria aan waardoor zij zich zullen laten leiden bij de interpretatie van het begrip redelijke aanpassingen'.

De huidige bevoegdheidsverdeling ter zake is zodanig georganiseerd dat een samenwerking niet alleen wenselijk maar zelfs noodzakelijk is om het welslagen van het gevoerde beleid te waarborgen en om uiteenlopende bepalingen en interpretaties in de wettelijke stelsels van de verschillende beleidsniveaus te voorkomen.

Toelichting bij de artikelen

Artikel 1

Dit artikel omschrijft het doel van het protocol.

Artikel 2

Artikel 2 omschrijft het begrip "redelijke aanpassing". In de eerste paragraaf wordt daartoe omschreven wat met een

© SBPV, "ZOC ² ", VeBeS, BLL, KMBS, VOP.	1. LEIDERSCHAP 1. Visie 1. Toegankelijke samenleving	P.E: J.de Smedt	18 / 24
--	---	-----------------	---------

Ontwerp: 25/04/13	VEOMT : 16/05/2013 SBPV : 17/05/2013 VeBeS : 17/05/2013 BLL : 22/05/2013 KMBS /VOP: 22/06/2013	Geldig vanaf:
-------------------	--	---------------

"≤aanpassing≥" wordt bedoeld. De tweede paragraaf geeft een beschrijving van de criteria waaraan de ≤aanpassing≥ moet voldoen. De derde paragraaf geeft de indicatoren aan op basis waarvan de redelijkheid onder meer beoordeeld dient te worden.

De omschrijving van het begrip ≤aanpassing≥' in de eerste paragraaf van artikel 2 sluit zoveel mogelijk aan bij een amendement van de regering bij de wet van 25 februari 2003 en de voorbereidende werkzaamheden van deze wet. Het betreft de verwijzing naar « de architecturale aanpassingen die bvb. de rolstoeltoegankelijkheid garanderen, de technische hulpmiddelen die bvb. doven en blinden toelaten te communiceren, het gebruik van een vereenvoudigd taalgebruik voor mensen met mentale beperkingen, de reorganisatie van taakverdelingen, het verlenen van assistentie aan de persoon met een handicap, kortom: alle nodige concrete maatregelen, voor zover redelijk, die ertoe bijdragen dat de persoon met een handicap geen schadelijke weerslag ondervindt van de omgevingsfactoren. » (Parl. St. Kamer 2001-2002, nr. 1578/3,2.)

Ter illustratie worden hierna een aantal mogelijke categorieën van aanpassingen opgesomd :

- Materiële aanpassingen : ≤aanpassing≥ van de arbeidsplaats, architecturale aanpassingen, toegankelijkheid voor rolstoelgebruikers, aankoop van technisch materiaal voor de communicatie met personen met een zintuiglijke beperking, gebruik van eenvoudige symbolen voor personen met een mentale beperking, enz.
- Immateriële aanpassingen: vereenvoudigd taalgebruik voor personen met een mentale stoornis, begeleiding van een blinde persoon, vervanging van een mondeling examen door een schriftelijk examen voor personen met een spraakstoornis, mogelijkheid voor een persoon die moeilijk recht kan blijven staan om te gaan zitten wanneer hij of zij aanschuift aan een loket, vertaling in gebarentaal voor doven en slechthorenden, enz.
- Collectieve aanpassingen: ≤aanpassing≥ van sport- en culturele infrastructuur, plaatsing van liften in trein- en metrostations, aangepast stemhokje voor rolstoelgebruikers of personen met een kleine gestalte, enz.
- Individuele aanpassingen: ≤aanpassing≥ van een arbeidsplaats voor een werknemer met een specifieke handicap, zoals een aangepaste telefoon, een aangepast scherm, een aangepaste stoel, een aangepast toetsenbord, toegankelijke sanitaire voorzieningen, thuiswerk, aangepaste werktijdregeling, enz.

Hierbij dient opgemerkt te worden dat het voorzien in collectieve aanpassingen niet ontslaat van de verplichting in het voorzien van individuele aanpassingen wanneer dit bijkomend nodig is om de participatie van een persoon met een handicap te garanderen.

De omschrijving van het begrip ≤aanpassing≥' in de eerste paragraaf van artikel 2 vermeldt de zinsnede "persoon met een handicap". Naar analogie met de antidiscriminatiewet wordt er uitdrukkelijk voor gekozen geen definitie in het protocol zelf op te nemen. Op die manier wil men een beperkte opvatting van het begrip handicap vermijden en evoluties in de definitie van "persoon met een handicap" niet in de weg te staan.

In ieder geval wordt onder handicap elk langdurig en belangrijk participatieprobleem van een persoon verstaan dat te wijten is aan het samenspel tussen 1) functiestoornissen van mentale, psychische, lichamelijke of zintuiglijke aard, 2) beperkingen bij het uitvoeren van activiteiten en 3) persoonlijke en externe factoren. Hiermee wordt gerefereerd aan de internationale classificatie van het menselijk functioneren (ICF), bekrachtigd door de Wereldgezondheidsorganisatie op 22 mei 2001 tijdens de vierenvijftigste gezondheidsassemblee.

Een persoon kan geboren worden met een handicap of er later wegens ziekte, een ongeval of ouderdom door worden getroffen.

Iedere persoon wiens deelname aan het maatschappelijke of professionele leven beperkt of belemmerd is, en niet alleen de personen die door de wet worden erkend als zijnde gehandicapt, wordt in de zin van het protocol beschouwd als een persoon met een handicap'.

De tweede paragraaf van artikel 2 geeft vier criteria aan waaraan de ≤aanpassing≥ moet voldoen: doeltreffendheid, evenwaardigheid, zelfstandigheid en veiligheid.

- doeltreffendheid: de ≤aanpassing≥ moet een concrete verbetering realiseren;
- evenwaardigheid: de ≤aanpassing≥ moet een evenwaardig gebruik van faciliteiten en diensten mogelijk maken; indien dit slechts gedeeltelijk wordt gerealiseerd mag dit echter geen beletsel zijn om de ≤redelijke≥ ≤aanpassing≥ toch uit te voeren;
- zelfstandigheid: in de mate van het mogelijke, moet de ≤aanpassing≥ de persoon met een handicap de mogelijkheid bieden een activiteit uit te voeren zonder hulp van derden;
- veiligheid: de installatie en het gebruik van de ≤aanpassing≥ mogen de veiligheid van de persoon met een handicap niet in gevaar brengen.

De derde paragraaf somt de indicatoren op waarmee concreet kan worden nagegaan of een ≤aanpassing≥ als redelijk beschouwd kan worden.

Deze lijst van indicatoren is niet limitatief. Deze indicatoren maken het bovendien mogelijk de redelijkheid' te beoordelen in het licht van de complexe en individuele context van diegene die de ≤redelijke≥ ≤aanpassing≥ vraagt en van diegene die ze moet realiseren.

© SBPV, "ZOC" ² , VeBeS, BLL, KMBS, VOP.	1. LEIDERSCHAP 1. Visie 1. Toegankelijke samenleving	P.E: J.de Smedt	19 / 24
--	---	-----------------	---------

Ontwerp: 25/04/13	VEOMT : 16/05/2013 SBPV : 17/05/2013 VeBeS : 17/05/2013 BLL : 22/05/2013 KMBS /VOP: 22/06/2013	Geldig vanaf:
-------------------	--	---------------

De redelijkheid van een <aanpassing> dient minstens beoordeeld te worden in het licht van de financiële impact van de <aanpassing>, de organisatorische impact van de <aanpassing>, de te verwachten frequentie en duur van het gebruik van de <aanpassing> door personen met een handicap, de impact van de <aanpassing> op de omgeving en op andere gebruikers en het al dan niet ontbreken van gelijkwaardige alternatieven.

Belangrijk hierbij is ook de kwalitatieve impact op het leven van betrokkene(n) in rekening te brengen. Een eerder beperkte kwantitatieve maar grote kwalitatieve impact doet ook de balans naar het <redelijke> overslaan.

De beoordeling van de financiële impact van het doorvoeren van een <aanpassing> gebeurt in het licht van het uitgangspunt dat van degene op wie de aanpassingsverplichting rust, geen onevenredige financiële inspanningen mogen geëist worden. Bij de beoordeling van de financiële impact van de <aanpassing> wordt dan ook rekening gehouden met de kostprijs ervan. Hoe hoger die kostprijs, hoe sneller de <aanpassing> als onredelijk' mag beschouwd worden. Hierbij dienen echter wel de eventuele financiële tegemoetkomingen waarop de aanpassingsplichtige een beroep kan doen in rekening te worden gebracht. Hoe hoger deze tegemoetkomingen, hoe lager de uiteindelijke kostprijs voor de aanpassingsplichtige, hoe sneller de <aanpassing> als redelijk' beschouwd moet worden. Wanneer de realisatie van een <aanpassing> een op het eerste zicht onredelijke financiële inspanning van de aanpassingsplichtige vergt, kan deze <aanpassing> toch als redelijk beschouwd worden wanneer de realisatie ervan gespreid kan worden in de tijd.

Daarnaast dient bij de beoordeling van de financiële impact rekening gehouden te worden met de financiële draagkracht van de aanpassingsplichtige. Hoe groter de financiële draagkracht, hoe meer inspanningen van de aanpassingsplichtige geëist mogen worden op het vlak van het realiseren van aanpassingen.

Ook vanuit de organisatorische impact kan de redelijkheid van een <aanpassing> beoordeeld worden. Wanneer een <aanpassing> in een normaal organisatorisch kader past, dient ze als redelijk beschouwd te worden. Ook wanneer een <aanpassing> de algemene organisatie niet op duurzame wijze verstoort, dient ze als redelijk bestempeld te worden. Ook de te verwachten frequentie en duur van het gebruik van de <aanpassing> speelt een rol bij het beoordelen van de redelijkheid. Naarmate een <aanpassing> vaker gebruikt wordt, dient zij sneller als redelijk beschouwd te worden. Naarmate een <aanpassing> duurzamer is, dient zij sneller als redelijk beschouwd te worden. Ook naarmate meerdere personen met een handicap van een <aanpassing> gebruik maken of potentieel gebruik zullen maken, dient zij sneller als redelijk beschouwd te worden.

Verder dient ook rekening gehouden te worden met de impact op de omgeving en op eventuele andere gebruikers. Zo kunnen aanpassingen een positief effect hebben op de gebruiksvriendelijkheid voor alle (of meer) gebruikers. Hoe meer er sprake is van een dergelijk positief effect, hoe sneller een <aanpassing> als redelijk dient beschouwd te worden. De impact op de omgeving kan soms ook als negatief beschouwd worden. Zo kan de cultuur-historische waarde van een gebouw er soms toe leiden dat een <aanpassing> minder snel als redelijk wordt beschouwd.

Ook indien de partij die tot een <aanpassing> verplicht is, heeft nagelaten om voor de hand liggende preventieve maatregelen of wettelijk verplichte vereisten na te komen, dient een zware <aanpassing> sneller als redelijk beschouwd te worden.

Ten slotte speelt het al dan niet ontbreken van alternatieven een rol bij de beoordeling of een <aanpassing> redelijk is. Een <aanpassing> zal sneller als redelijk beschouwd worden als zij onvermijdelijk is omdat evenwaardige alternatieven ontbreken.

De opgesomde indicatoren kennen in de praktijk vele illustraties. Zo kan de kostprijs van een <aanpassing> onredelijk hoog zijn omdat ze dure technieken of installaties vergt. De financiële draagkracht van een onderneming kan beperkt zijn omdat het om een kleine onderneming gaat. De financiële draagkracht van een onderneming kan ook beperkt zijn wanneer een onderneming verwikkeld is in een procedure van gerechtelijk akkoord of in een faillissementsprocedure. Het loutere argument van een zwakke economische context of van een economische crisis kan echter niet volstaan om de onredelijkheid van een <aanpassing> aan te tonen.

Wanneer de werking van een dienst in het gedrang zou komen door de invoering van een aanpassingsmaatregel kan gesteld worden dat de organisatorische impact van de <aanpassing> onevenredig groot is. Een andere illustratie van een onevenredig grote organisatorische impact is de vaststelling dat voor sommige functies een <aanpassing> van de werktijdregeling onmogelijk is. Een persoon met een handicap die medisch moet worden gevolgd of op bepaalde tijdstippen niet kan werken, zal niet in aanmerking kunnen komen voor sommige vormen van arbeidsorganisatie, zoals een job als bandarbeider met een wisselend werkrooster. In deze veronderstelling, zal de werkgever moeten nagaan of er een andere job beschikbaar is in een andere dienst.

Wanneer een <aanpassing> slechts zeer beperkt gebruikt kan worden, bijvoorbeeld enkel door één individu met een handicap, kan het onredelijk zijn om deze <aanpassing> te eisen wanneer de persoon in kwestie slechts tijdelijk voor de aanpassingsplichtige werkt.

Een illustratie van een negatieve impact op de omgeving is de situatie waarbij een <aanpassing> tot een onaanvaardbare beschadiging van een historische of natuursite zou leiden. Er is bijvoorbeeld sprake van een positieve impact op de

© SBPV, "ZOC2", VeBeS, BLL, KMBS, VOP.	1. LEIDERSCHAP 1. Visie 1. Toegankelijke samenleving	P.E: J.de Smedt	20 / 24
---	---	-----------------	---------

Ontwerp: 25/04/13	VEOMT : 16/05/2013 SBPV : 17/05/2013 VeBeS : 17/05/2013 BLL : 22/05/2013 KMBS /VOP: 22/06/2013	Geldig vanaf:
-------------------	--	---------------

omgeving wanneer een gebouw met een lichthellend vlak toegankelijk gemaakt wordt: ook ouders met een buggy of kinderwagen, oudere mensen, hoogzwangere vrouwen en in het algemeen mensen met mobiliteitsbeperkingen hebben baat bij een dergelijke <aanpassing>. Een toegankelijke lift kan door alle personen die gebruik maken van het gebouw - andere werknemers, klanten of patiënten, etc. - gebruikt worden.

Artikel 3

Dit artikel beschrijft de toepassing van het protocol. Alle deelopoverheden verzamelen op regelmatige basis informatie aangaande <redelijke> aanpassingen: beste praktijken op het vlak van <redelijke> aanpassingen, wijze waarop <redelijke> aanpassingen worden gestimuleerd (financiële incentives, sensibilisering, adviesverstrekking, ...), wijze waarop <redelijke> aanpassingen in de regelgeving verankerd wordt. Tweejaarlijks wordt deze informatie door alle overheden overgemaakt aan de minister die instaat voor het secretariaat van de Interministeriële Conferentie waarin het beleid inzake personen met een handicap behandeld wordt. De minister in kwestie bundelt deze informatie in een rapport dat aan alle deelnemers van de Interministeriële Conferentie bezorgd wordt.

Artikel 4

Slotbepalingen

Protocol betreffende het begrip <redelijke> aanpassingen in België krachtens de wet van 25 februari 2003 ter bestrijding van discriminatie en tot wijziging van de wet van 15 februari 1993 tot oprichting van een Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding

Gelet op artikel 35 van de Grondwet;

Gelet op de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, meer bepaald op artikel 5, § 1, II, 4°;

Gelet op Titel IV van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, ingevoegd door de wet van 8 augustus 1988;

Gelet op op artikel 42 van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse instellingen;

Gelet op artikel 55bis van de wet van 31 december 1983 tot hervorming der instellingen voor de Duitstalige Gemeenschap;

Gelet op artikel 3, 7° van het decreet van de Raad van de Franse Gemeenschap van 19 juli 1993 tot toekenning van de uitoefening van sommige bevoegdheden van de Franse Gemeenschap aan het Waalse Gewest en de Franse Gemeenschapscommissie;

Gelet op de respectieve bevoegdheden van de Federale Staat en van de overheden bedoeld bij artikelen 127 tot 140 van de Grondwet, hierna Gemeenschappen/Gewesten genoemd in het kader van de wet tegen discriminatie van 25 februari 2003;

Gelet op de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens;

Gelet op het Verdrag van Amsterdam;

Gelet op het beginsel vervat in artikel 15 van het Europees Sociaal Handvest over de gelijke deelneming van alle burgers, dat bepaalt dat de Staten zich ertoe verbinden, met het oog op het waarborgen van de doeltreffende uitvoering van het recht van personen met een handicap op zelfredzaamheid, sociale integratie en participatie in het gemeenschapsleven, ongeacht hun leeftijd en de aard en oorsprong van hun handicap :

1. de nodige maatregelen te nemen om personen met een handicap begeleiding, onderwijs en vakopleiding te geven waar mogelijk binnen het kader van algemene stelsels, of, waar dit niet mogelijk is, middels gespecialiseerde openbare of particuliere instellingen;

2. hun toegang tot werk te bevorderen door alle maatregelen te treffen die beogen werkgevers aan te moedigen personen met een handicap in een normale werkomgeving in dienst te nemen en in dienst te houden en de arbeidsomstandigheden aan te passen aan de behoeften van de personen met een handicap, of, waar dat vanwege de handicap niet mogelijk is, zorg te dragen voor beschutte arbeid die is aangepast aan het niveau van de handicap. In bepaalde gevallen kunnen

© SBPV, "ZOC ² ", VeBeS, BLL, KMBS, VOP.	1. LEIDERSCHAP 1. Visie 1. Toegankelijke samenleving	P.E: J.de Smedt	21 / 24
--	---	------------------------	----------------

Ontwerp: 25/04/13	VEOMT : 16/05/2013 SBPV : 17/05/2013 VeBeS : 17/05/2013 BLL : 22/05/2013 KMBS /VOP: 22/06/2013	Geldig vanaf:
-------------------	--	---------------

dergelijke maatregelen inschakeling van gespecialiseerde bemiddelingsbureaus inhouden;

3. hun volledige sociale integratie en participatie in het gemeenschapsleven te bevorderen door in het bijzonder maatregelen te treffen, met inbegrip van technische hulpmiddelen, die gericht zijn op het overwinnen van belemmeringen met betrekking tot communicatie en mobiliteit en op het toegang verschaffen tot vervoer, huisvesting, culturele activiteiten en vrijetijdsbesteding;

Gelet op artikel 26 van het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie, ondertekend en afgekondigd door de voorzitters van het Europees Parlement, de Raad en de Commissie tijdens de Europese Raad van Nice op 7 december 2000 (J.O.C.E. C-364/1, 18 december 2000) waarvan de tekst is opgenomen in het Verdrag tot vaststelling van een Grondwet voor Europa in artikel II-86 Integratie van personen met een handicap, dat bepaalt dat de Unie het recht van personen met een handicap op maatregelen die beogen hun zelfstandigheid, hun maatschappelijke en beroepsintegratie en hun deelname aan het gemeenschapsleven te bewerkstelligen, erkent en eerbiedigt (J.O.C.E. C-310/1, 16 december 2004);

Gelet op de Europese richtlijn 2000/78/EG van 27 november 2000 (J.O.C.E. L-303, 2 december 2000) die in haar artikel 5 verduidelijkt dat het beginsel van gelijke behandeling met betrekking tot personen met een handicap wordt geschonden, wanneer niet wordt voorzien in <redelijke> aanpassingen;

Gelet op artikel 21 van het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie waarin staat dat elke discriminatie op grond van handicap verboden is, gelet op artikel II-81, 1 Non-discriminatie van het Verdrag tot vaststelling van een Grondwet voor de Europese Unie waarin staat dat iedere discriminatie, met name op grond van geslacht, ras, kleur, etnische of sociale afkomst, genetische kenmerken, taal, godsdienst of overtuiging, politieke of andere denkbeelden, het behoren tot een nationale minderheid, vermogen, geboorte, een handicap, leeftijd of seksuele gerichtheid, verboden is;

Gelet op de wet van 25 februari 2003 ter bestrijding van discriminatie en tot wijziging van de wet van 15 februari 1993 tot oprichting van een Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, hierna de wet tegen discriminatie genoemd, die in artikel 2 § 3 bepaalt dat het ontbreken van <redelijke> aanpassingen voor de persoon met een handicap een discriminatie vormt in de zin van deze wet. Onder <redelijke> <aanpassing> wordt een <aanpassing> verstaan die geen onevenredige belasting betekent, of waarvan de belasting in voldoende mate gecompenseerd wordt door bestaande maatregelen;

Gelet op het decreet van de Vlaamse Gemeenschap van 8 mei 2002 houdende evenredige participatie op de arbeidsmarkt;

Gelet op de ordonnantie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest van 26 juni 2003 betreffende het gemengd beheer van de arbeidsmarkt in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest;

Gelet op het decreet van de Duitstalige Gemeenschap van 17 mei 2004 houdende toepassing van het beginsel van gelijke behandeling op de arbeidsmarkt;

Gelet op het decreet van de Franse Gemeenschap van 19 mei 2004 houdende toepassing van het beginsel van gelijke behandeling;

Gelet op het decreet van het Waals Gewest van 27 mei 2004 betreffende de gelijke behandeling inzake tewerkstelling en beroepsopleiding;

Gelet op de beleidsverklaring van 7-8 mei 2003, aangenomen in Malaga onder de auspiciën van de Raad van Europa waarin de Staten bevestigen dat het aanmoedigen van het burgerschap en de volwaardige participatie van personen met een handicap een toename van de zelfredzaamheid van het individu vergt zodat hij zijn eigen leven kan leiden, wat bijzondere steunmaatregelen kan noodzaken, en menen dat vooruitgang moet worden geboekt bij het elimineren van hinderpalen op het vlak van de toegankelijkheid en bij de aanneming van het beginsel van universeel ontwerp om te voorkomen dat nieuwe hinderpalen opduiken; waarin de Staten zich verbinden ervoor te ijveren dat personen met een handicap een zelfstandig leven kunnen leiden in de maatschappij dankzij de progressieve toepassing van integratiebevorderende technologieën en van een universeel ontwerp, meer bepaald met betrekking tot de bebouwde omgeving, de openbare plaatsen en diensten, de communicatiesystemen en de huisvesting;

© SBPV, "ZOC ² ", VeBeS, BLL, KMBS, VOP.	1. LEIDERSCHAP 1. Visie 1. Toegankelijke samenleving	P.E: J.de Smedt	22 / 24
--	---	------------------------	----------------

Ontwerp: 25/04/13	VEOMT : 16/05/2013 SBPV : 17/05/2013 VeBeS : 17/05/2013 BLL : 22/05/2013 KMBS /VOP: 22/06/2013	Geldig vanaf:
-------------------	--	---------------

Gelet op de mededeling van 30 oktober 2003 van de Commissie aan de Raad, het Europees Parlement, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's omtrent het actieplan van de Europese Unie voor personen met een handicap;

Overwegende dat de maatregelen inzake redelijke aanpassingen onontbeerlijk zijn om ook het recht op veiligheid van personen met een handicap te waarborgen, dat de Wereldgezondheidsorganisatie veiligheid omschrijft als een toestand waarin de gevaren, en de omstandigheden die fysieke, psychische of materiële schade kunnen berokkenen, worden beheerst om de gezondheid en het welzijn van de individuen en van de gemeenschap in stand te houden. Veiligheid is een onmisbaar onderdeel van het dagelijks leven waardoor individuen en de gemeenschap hun ambities kunnen waarmaken. Veiligheid wordt beschouwd als een toestand die voortvloeit uit een dynamisch evenwicht tussen de verschillende componenten van een bepaalde leefomgeving. Veiligheid is het resultaat van een complex proces waarin de mens en zijn omgeving elkaar beïnvloeden. Onder omgeving wordt niet alleen de fysieke omgeving verstaan, maar ook de culturele, technologische, politieke, sociale, economische en organisatorische omgeving;

Overwegende de noodzaak van een uniforme inhoud en betekenis van het begrip redelijke aanpassingen op alle beleidsniveaus in België;

De Federale Staat, vertegenwoordigd door de Eerste Minister, de Minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid, de minister van Ambtenarenzaken, Maatschappelijke Integratie, Grootstedenbeleid en Gelijke kansen, de Minister van Werk en Consumentenzaken en de staatssecretaris voor het Gezin en Personen met een handicap;

De Vlaamse Regering, in de persoon van haar minister-voorzitter, haar minister van Bestuurszaken, Buitenlands Beleid, Media en Toerisme, haar minister van Werk, Onderwijs en Vorming, haar minister van Mobiliteit, Sociale Economie en Gelijke Kansen en in de persoon van de Vlaamse minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin;

De Franse Gemeenschap, vertegenwoordigd door de regering van de Franse Gemeenschap, in de persoon van haar minister-voorzitter, van haar minister van Ambtenarenzaken en Sport en in de persoon van de minister van Gezondheid, Kind en Jeugdhulp;

De Duitstalige Gemeenschap, vertegenwoordigd door de regering van de Duitstalige Gemeenschap, in de persoon van haar minister-voorzitter, minister van Plaatselijke Besturen en in de persoon van haar vice-minister-voorzitter, minister van Vorming en Werkgelegenheid, Sociale Aangelegenheden en Toerisme;

Het Waals Gewest, vertegenwoordigd door de Waalse Regering, in de persoon van haar minister-voorzitter, haar minister van Binnenlandse Zaken en Ambtenarenzaken, van haar minister van Economie, Werk en Buitenlandse Handel en in de persoon van de minister van Gezondheid, Sociale Actie en Gelijke Kansen;

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, vertegenwoordigd door de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, in de persoon van haar minister-voorzitter en in de persoon van de minister van economie en werkgelegenheid,

De Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, vertegenwoordigd door haar verenigd college, in de persoon van haar voorzitter, en in de persoon van het lid belast met Bijstand aan Personen, en in de persoon van het lid bevoegd voor het beleid inzake Bijstand aan Personen en het Openbaar Ambt;

De Franse Gemeenschapscommissie, vertegenwoordigd door haar college, in de persoon van haar minister-voorzitter en in de persoon van het lid belast met het beleid inzake Bijstand aan Personen met een Handicap,
Werd het volgende overeengekomen :

Doel van het protocol

Artikel 1. Bij de interpretatie van het begrip redelijke aanpassingen' zullen de Federale Staat en de Gewesten en Gemeenschappen zich laten leiden door de in dit protocol omschreven principes en indicatoren.

Beschrijving van het begrip redelijke aanpassingen

Art. 2. § 1. Een aanpassing is een concrete maatregel die de beperkende invloed van een onaangepaste omgeving op de participatie van een persoon met een handicap kan neutraliseren.

§ 2. De aanpassing moet :

© SBPV, "ZOC", VeBeS, BLL, KMBS, VOP.	1. LEIDERSCHAP 1. Visie 1. Toegankelijke samenleving	P.E: J.de Smedt	23 / 24
--	---	------------------------	----------------

Ontwerp: 25/04/13	VEOMT : 16/05/2013 SBPV : 17/05/2013 VeBeS : 17/05/2013 BLL : 22/05/2013 KMBS /VOP: 22/06/2013	Geldig vanaf:
-------------------	--	---------------

- doeltreffend zijn, zodat de persoon met een handicap daadwerkelijk kan participeren;
- een evenwaardige participatie van de persoon met een handicap mogelijk maken;
- ervoor zorgen dat de persoon met een handicap zelfstandig kan participeren;
- de veiligheid van de persoon met een handicap waarborgen.

Een slechts gedeeltelijke realisatie op het vlak van de evenwaardige of autonome participatie mag evenwel geen alibi zijn voor het niet realiseren van de ≤redelijke≥ ≤aanpassing≥.

§ 3. De redelijkheid van de ≤aanpassing≥ wordt beoordeeld in het licht van onder meer volgende indicatoren:

- de financiële impact van de ≤aanpassing≥, waarbij rekening wordt gehouden met
 - * eventuele ondersteunende financiële tegemoetkomingen;
 - * de financiële draagkracht van degene op wie de aanpassingsplicht rust;
- de organisatorische impact van de ≤aanpassing≥;
- de te verwachten frequentie en duur van het gebruik van de ≤aanpassing≥ door personen met een handicap;
- de impact van de ≤aanpassing≥ op de levenskwaliteit van (een) daadwerkelijke of potentiële gebruiker(s) met een handicap;
- de impact van de ≤aanpassing≥ op de omgeving en op andere gebruikers;
- het ontbreken van gelijkwaardige alternatieven;
- het verzuim van voor de hand liggende of wettelijk verplichte normen.

Toepassing van het protocol

Art. 3. § 1. In het kader van de verwezenlijking van de in dit protocol beoogde doelstelling, wordt door elke overheid op regelmatige basis informatie verzameld over :

- beste praktijken op het vlak van ≤redelijke≥ aanpassingen
- wijze waarop ≤redelijke≥ aanpassingen worden gestimuleerd (financiële incentives, sensibilisering, adviesverstrekking, ...)
- wijze waarop ≤redelijke≥ aanpassingen in de regelgeving verankerd is of wordt.

§ 2. De in paragraaf 1 bedoelde informatie wordt op regelmatige basis door elke overheid overgemaakt aan de Interministeriële Conferentie waarin het beleid inzake personen met een handicap behandeld wordt. Zij zijn het onderwerp van een tweejaarlijks rapport, dat opgesteld wordt door de diensten van de minister die het secretariaat van de betrokken Interministeriële Conferentie verzorgt en voorgesteld wordt aan alle leden van de betrokken Interministeriële Conferentie. Slotbepalingen

Art. 4. Dit protocol wordt voor iedere partij van kracht vanaf de goedkeuring ervan door haar regering.

Aldus opgemaakt te Brussel, op 19 juli 2007.

Voor de Federale Regering :

G. VERHOFSTADT, Eerste minister. R. DEMOTTE, Minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid.
C. DUPONT, Minister van Ambtenarenzaken, Maatschappelijke Integratie, Grootstedenbeleid en Gelijke Kansen
P. VANVELTHOVEN, Minister van Werk en Consumentenzaken.
G. MANDAILA MALAMBA, Staatssecretaris voor het Gezin en Personen met een Handicap.

Voor de Vlaamse Regering : Y. LETERME, Minister-Voorzitter van de Vlaamse Regering. G. BOURGEOIS, Minister van Bestuurszaken, Buitenlands Beleid, Media en Toerisme. F. VANDENBROUCKE, Minister van Werk, Onderwijs en Vorming.
K. VAN BREMPT, Minister van Mobiliteit, Sociale Economie en Gelijke Kansen. I. VERVOTTE, Minister van Welzijn, Gezondheid en Gezin.

Voor de Regering van de Franse Gemeenschap : M. ARENA, Minister-Voorzitter van de regering van de Gemeenschap Brussel-Wallonië. C. EEREDEKENS, Minister van Ambtenarenzaken en Sport C. FONCK, Minister van Gezondheid, Kind en Jeugdhulp.

Voor de Regering van de Duitstalige Gemeenschap : K.-H. LAMBERTZ, Minister-Voorzitter van de Regering van de Duitstalige Gemeenschap, minister van Plaatselijke Besturen. B. GENTGES, Vice-Minister-Voorzitter van de Regering van de Duitstalige Gemeenschap, minister van Vorming en Werkgelegenheid, Sociale Aangelegenheden en Toerisme.

Voor de Waalse Regering : E. DI RUPO, Minister-Voorzitter van de Waalse Regering. Ph. COURARD, Minister van Binnenlandse Zaken en Ambtenarenzaken. J.-Cl. MARCOURT, Minister van Economie, Werk en Buitenlandse handel.
C. VIENNE, Minister van Gezondheid, Sociale Actie en Gelijke Kansen.

© SBPV, "ZOC2", VeBeS, BLL, KMBS, VOP.	1. LEIDERSCHAP 1. Visie 1. Toegankelijke samenleving	P.E: J.de Smedt	24 / 24
---	---	------------------------	----------------

Ontwerp: 25/04/13	VEOMT : 16/05/2013 SBPV : 17/05/2013 VeBeS : 17/05/2013 BLL : 22/05/2013 KMBS /VOP: 22/06/2013	Geldig vanaf:
-------------------	--	---------------

Voor de Regering van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest : Ch. PICQUE, Minister-Voorzitter van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, belast met Plaatselijke Besturen. B. CEREXHE, Minister van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, belast met Economie en Tewerkstelling.

Voor het Verenigd College van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie :
Ch. PICQUE, Voorzitter van het Verenigd College van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie. E. HUYTEBROECK, Lid van het Verenigd College van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, belast met Bijstand aan Personen. P. SMET, Lid van het Verenigd College van de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, bevoegd voor het beleid inzake Bijstand aan Personen en het Openbaar Ambt.

Voor het College van de Franse Gemeenschapscommissie : B. CEREXHE, Minister-Voorzitter van het College van de Franse Gemeenschapscommissie, belast met Gezondheid, Openbaar Ambt. E. HUYTEBROECK, Lid van het College van de Franse Gemeenschapscommissie belast met Begroting, Personen met een Handicap en Toerisme.